

УДК 821.111-3.09(73)-31

DOI: 10.32589/2411-3883.21.2024.321272

Марія Ільюченко

аспірантка кафедри теорії та історії світової літератури

Київського національного лінгвістичного університету

<https://orcid.org/0009-0009-3621-3917>

maariilutchenco@gmail.com

ПОДОРОЖ У ЧАСІ ЯК МЕТАФОРА ПОВЕРНЕННЯ ДО НАЦІОНАЛЬНИХ ВИТОКІВ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ЕМІ ГАРМОН “ЩО ЗНАЄ ВІТЕР”

Анотація. У статті досліджуються темпоральні трансформації як художній засіб, що слугує для переосмислення національної ідентичності. На прикладі твору Емі Гармон аналізується, як подорож головної героїні Енні Галлахер у минуле ілюструє її повернення до ірландських культурних витоків. Особлива увага приділяється впливу історичних подій та ірландської міфології на побудову наративу, а також ролі колективної пам'яті у формуванні національної самосвідомості в контексті сучасної літератури. В статті досліджується збереження культурної спадщини через призму особистого досвіду персонажів, підкреслюючи зв'язок між минулим і сучасністю в контексті літературного дискурсу. Увага акцентується на використанні часових аномалій як літературного прийому для максимізації емоційного впливу на читача. Досліджується, як нелінійна побудова часу дозволяє глибше розкрити психологічні аспекти героїв і створити багаторівневий наратив. Роман “Що знає вітер” виступає прикладом поєднання історичної реальності з міфологічними мотивами.

Ключові слова: Гармон, Емі; діаспора; культура; література; національна ідентичність; темпоральні трансформації; часові аномалії.

Mariia Iliuchenko

Kyiv National Linguistic University

<https://orcid.org/0009-0009-3621-3917>

maariilutchenco@gmail.com

TIME TRAVEL AS A METAPHOR FOR RECLAIMING NATIONAL IDENTITY IN AMY HARMON'S “WHAT THE WIND KNOWS”

Abstract. The article explores temporal transformations as an artistic tool that serves to redefine national identity. Based on the example of Amy Harmon's work, it analyzes how the main character Annie Gallagher's journey into the past illustrates her return to Irish cultural origins. Particular attention is paid to the influence of historical events and Irish mythology on the construction of the narrative, as well as the role of collective memory in shaping national identity in the context of contemporary literature. The article explores the preservation of cultural heritage through the lens of the characters' personal experience, emphasizing the connection between the past and the present in the context of literary discourse. Attention is focused on the use of temporal anomalies as a literary device to maximize the emotional impact on the reader. It is investigated how the non-linear construction of time allows for a deeper disclosure of the psychological aspects of the characters and the creation of a multi-level narrative. The novel *What the Wind Knows* is an example of combining historical reality with mythological motifs.

Key words: culture; diaspora; Harmon, Amy; literature; national identity; temporal transformations; time anomalies.

Сучасна історична епоха успадкувала від попередніх різноманітні знання та вірування, обряди та традиції, які створюють основу культурної несвідомої сучасної людини. Унікальні культурні особливості цілих народів у певні етапи історії стають ключем до розуміння їхніх

вчинків, емоційних реакцій та інтелектуальних висновків. Цей культурний код відображається в літературі та прочитується в її сюжетах, змістах та способах побудови художніх світів. Література “адаптується” до сучасного читача спираючись на його індивідуальний досвід.

“Насамперед, ця адаптація включає вивчення нових просторових та тимчасових об’єктів, нових надприродних явищ, покликаних розмістити читача поза “тут і зараз”. У світі контрафактичних подій і явищ читач подумки звертається, перш за все, до минулого соціального та життєвого досвіду, і “картини” пережитого або добре представленого “реанімуються”, виступаючи як порівняння” (Колегаєва & Олейникова, 2009, с. 111–121)

Ірландська культура має значний вплив на формування та збагачення американської. Її значущість проявляється в різних аспектах сучасного американського життя, починаючи від релігійних обрядів дбайливо збережених у сім’ях діаспори, до культурних традицій, що поширилися на всю американську соціокультуру, наприклад, релігійні свята, такі як День святого Патрика і Хелловін, від ірландських музичних та танцювальних традицій, що принесли в Америку фіддл і танець під назвою ріверданс, до мовних форм і виразів, включаючи приказки та фрази, що часто використовуються в сучасній американській англійській.

“На противагу ... штучним британським імперським образам про дикий і варварський народ ірландські культурні діячі творили не менш штучні романтичні образи-міражі Ірландії, що ґрунтувалися на національних легендах і міфах. Маємо на увазі ірландський самообраз містицизму і чутливості до надприродного, а також ірландської шляхетності, нераціональності, моральності та емоційності.” (Лисак, 2012, с. 86)

Цей культурний вплив ірландської спадщини значною мірою формує на творчість американських письменників та дбайливо вирощується письменниками ірландської діаспори. Визнані майстри пера, такі як Френсіс Скотт Фіцджеральд, Фланнер О’Коннор, стали провідниками ірландської культури, включаючи національні теми у свої твори, пофарбовані особливим національним колоритом, що надає їм глибокої автентичності. “Ірландська мова зберегла та навіть посилила свій глибокий символічний вплив на культурне життя країни та самосвідомість ірландців через парадокс: саме втрата рідної мови зумовила зміцнення та кристалізацію національного самовизначення. Протиріччя між двома релігіями, двома мовами, стан перелому надають художній творчості

ірландців особливої виразності.” (Конопляник & Мельникова, 2019, с. 115)

Для сучасних письменників ірландської діаспори національна культура залишається важливим джерелом натхнення, підштовхуючи до постійних пошуків культурного коріння як джерела самосвідомості. “... в літературі закріпилися ... такі складові ірландського самообразу: католицизм, ірландська (гельська) мова та націоналізм. Ірландці позиціонували себе як католицьку, селянську, демократичну й вільнолюбну націю, яка століттями бореться за незалежність. Для ірландської літератури був характерний самообраз ірландця-борця за свободу, який при цьому надзвичайно емоційний і чутливий до прекрасного.” (Лисак, 2012, с86) Включаючи у свої твори ірландські теми, образи, міфологію, мову, звертаючись до історії, твори американських авторів ірландського походження, розповідають про своє національне коріння і нерозривний зв’язок з рідною культурою. Так, Еліс Макдермотт – Американська письменниця ірландського походження, центрує свої романи, такі як *Charming Billy* (1998) та *The Ninth Hour* (2017) навколо ірландської культури та діаспори в Америці. Америка росте, включаючи у своє коло нових емігрантів, які привозять зі своїх країн незвичайні ідеї, заряджені культурною енергією своїх народів, приймає і творчо досліджує їх особливий колорит. Так, американо-ірландський письменник Колм Тобін в романі *Brooklyn* розповідає про життя молодої ірландської дівчини, яка переїхала до США у пошуках кращого життя. Досліджуючи у своїй книзі тему міграції, адаптації та збереження культурних ідентичностей на стику двох світів та епох, автор розмірковує про прагнення до майбутнього, тугу за минулим, пов’язаним із рідною Ірландією. У його романах часто присутні мотиви пам’яті та історії, які пов’язані з використанням часу в нестандартних рамках. Автор використовує нетипові підходи до часу, поєднуючи опис переживання персонажами подій у різних часових точках.

XX і XXI століття стали періодом особливого інтересу до темпоральності, де час перестав бути лінійним, поступаючись місцем складним нелінійним побудовам. Розуміння часу як конструкції, підпорядкованої мові та культурним кодам, стає центральним питанням у сучасній літературі.

Визнаючи важливість вивчення часу в художніх творах через взаємовідносини елементів часу з текстом і змістом, дослідники визнають залежність інтерпретації темпоральних конструкцій від культурних особливостей національних літератур.

Аналізуючи сучасну американську прозу, орієнтовану на відродження традиційних форм розповіді, як-от реалістичний чи історичний роман, літературознавці виділяють оповідальні стратегії, створені задля взаємодії з читачем і ідентифікації його з персонажами чи автором. Разом з цим відзначається активне використання темпоральних конструкцій та сюжетних прийомів, заснованих на аномаліях, призначене для максимізації емоційного впливу на читача.

Подорож у часі є фантастичним сюжетним елементом, який у літературі часто використовується для дослідження різних аспектів людської природи, історії та самосвідомості. "... Темпоральна структура художнього світу корелює з його композиційно-змістовною структурою, і в ній також розрізняються мікро-, макро- та мегарівні. На кожному з них проявляється залежність між Художнім Часом та позицією оповідача щодо нього. Перебуваючи всередині події та його Часу, будучи його суб'єктом, наратор/фокалізатор (персонаж) переживає Час. Перебуваючи поза події, автор зображує час." (Обелец, 2006, с. 171)

У романі *Що знає вітер* Емі Гармон така подорож стає метафорою повернення до національних витоків, особливо в контексті історії Ірландії. Американська ірландка Емі Гармон – автор жіночих романів – у своїх творах сплітає сюжети з кельтською міфологією та ірландською історією, досліджуючи тему зв'язку сімейних традицій із культурою предків. У її романі *Що знає вітер* ці теми та образи відіграють важливу роль у розвитку сюжету та характерів персонажів. Через призму сприйняття головної героїні, Енні Галлахер, автор досліджує глибокий вплив історичних подій на індивідуальну самосвідомість та національну ідентичність.

Оповідь ведеться від імені Енні Галлахер, американської письменниці, яка, виконуючи останню волю свого діда Еоїна, виявляється перенесеною до Ірландії за часів її боротьби за незалежність на початку 20 століття. Ірландія особливо приваблива для Енні, оскільки це земля її предків, тому що саме тут народився

і виріс її дід Еоїн туди він прагнув: "I miss her people. I miss her smell and her green fields. I miss the sea and the timelessness. She is... timeless. She hasn't changed much." (Harmon, 2019, с. 1) Сюжет вплітає історичні події в особисту подорож героїні, підкреслюючи глибокий вплив історії на формування ідеалів і переконань сучасників та їх нащадків.

В історії Ірландії період боротьби за незалежність вважається одним із найгероїчніших періодів, а національне сприйняття ірландців забарвило його в романтичні кольори. Один із персонажів роману Майкл Коллінз – національний герой і чи не найшанованіша постать в ірландській історії ХХ століття, чие життя та смерть символізують ідеали боротьби за свободу.

"У літературі північноірландського конфлікту намітилися дві основні тенденції зображення трагічних подій історичного минулого Північної Ірландії: одна з них – це більш-менш достовірне зображення конфлікту на межі літератури та журналістики, як правило, з націоналістичних позицій, інша пропонує ... аполітичну особистісну розповідь від імені героя, який намагається залишитися в стороні від руйнівного політичного контексту" (Конопляник & Мельникова, 2019, с. 127)

У романі Енні Галлахер та доктор Томас Смітт представлені як головні герої, чие кохання розвивається на тлі історичних подій. Хоча Коллінз не є головним персонажем, його присутність надає вірогідності розповіді, збагачуючи роман елементами реальних історичних постатей та подій.

Подорож у минуле через загадкове озеро стає метафорою її повернення до національних джерел. Енні, що опинилася в епосі боротьби за незалежність Ірландії, стикається з живими історичними подіями та персонажами, що дозволяє їй особисто пережити та зрозуміти складність та значущість цього періоду для свого народу.

Мандруючи історичним лабіринтом, Енні потрапляє в Гарваг Гліб, будинок, де пройшло дитинство Еоїна, і виявляє, що хлопчик у будинку – її дідусь. Прийнята за його матір, тобто свою прабабусю, Енні намагається приховати свою справжню особистість, що додає розповіді певну напруженість.

Постать Майкла Коллінза, який не є головним персонажем, але його присутність надає

достовірності розповіді, збагачуючи роман елементами реальних історичних подій.

Боротьба за незалежність Ірландії початку 20 століття справила значний вплив на формування ірландської нації та її сучасну ідентичність. Цей період став часом героїзму та стійкості, який зміцнив національну самосвідомість ірландців, привніс до національної культури нові символи та ідеали.

Лондон, будучи не в змозі відновити контроль над ситуацією в Ірландії в ході мирних переговорів, уклав з повстанцями мирний договір. Однак, підписуючи його, Коллінз фактично підписав собі смертний вирок. Меморандум розколов Ірландську Вільну державу на два протиборчі табори, спровокувавши громадянську війну, в якій Майкл Коллінз і був убитий, ставши головним її героєм і знайшовши вінець мученика.

У романі, герої Енні та Томас виявляються втягнутими в цю боротьбу, що глибоко впливає на їхні особисті долі та взаємини. Вони стикаються з питаннями своєї ідентичності та місця в історії, що підкреслює зв'язок між особистим досвідом та колективною пам'яттю нації:

“There are some paths that inevitably lead to heartache, some acts that steal men's souls, leaving them wandering forever after without them, trying to find what they lost. There are too many lost souls in Ireland because of politics. I'm going to hold on to what's left of mine.” (Harmon, 2019, с. 35)

Через героїню роману автор досліджує психологічні аспекти подорожі у часі. Енні, що опинилася в минулому, стикається з конфліктом між своїми знаннями про майбутнє та бажанням змінити перебіг подій. Її спроби застерегти близьких про події майбутнього призводять до недовіри оточення та розуміння складності зміни історії та її неминучості.

Включення в оповідь щоденникових записів доктора Томаса Сміта наприкінці кожного розділу дає унікальний погляд на його думки та почуття, розкриваючи його характер і даючи можливість читачеві змінювати ракурс спостереження за персонажами, створюючи живий простір для розуміння, рефлексії та співпереживання. Філософські роздуми про людські долі, закони історії та політичні ігри обрамляють його особисті переживання, відтіняючи історію любові до Енні.

Спотворення часу сприймається як результат містичних або магічних явищ, пов'язаних з озером, оповитим міфами та місцевими легендами. Ірландська міфологія пронизує роман як і мотиви темпоральних переходів та локаційних аномалій. Озеро, яке стає мостом між минулим і сьогоденням для героїні, є символічним відображенням кельтської віри у зв'язок людини з природою та духами місцевості. Стародавні кельти вірили, що озера мають особливі містичні властивості і є місцями, де перетинаються кордони між світами.

Одним з найпоширеніших міфів кельтів запевняв, що озеро є брамою в інший світ або країну духів, відому як Тир Нан Ог, або Країна Вічної Молодості. За легендами, ці світи населялися фейрі, ельфами та іншими надприродними істотами. Багато персонажів та події ірландської міфології пов'язані з природними явищами, такими як гори, річки, ліси та тварини.

Мотив переходу через час складається з кельтських уявлень про зв'язок людини зі світом духів та можливість взаємодії з минулими часами через магічні місця. У кельтських та ірландських міфах можна знайти нестандартні темпоральні переходи чи нелінійне сприйняття часу. Кельтська міфологія від деяких інших відрізняється тим, що часові рамки не завжди лінійні, а події та персонажі можуть переміщатися між різними часовими точками без чіткої хронології. Наприклад, друїди або феї можуть мати здатність контролювати темпоральні потоки або створювати ілюзії часу. Це навіює атмосферу містики і чаклунства, що надихає ірландську літературу.

Кельти мали складну систему вірувань, що включає безліч богів, богинь та духів природи. Їхні міфи відображають цей духовний аспект, а іноді включають ритуали та обряди, пов'язані з поклонінням божествам і шануванням природи. Сюжети і символіка можуть мати кілька тлумачень, а персонажі міфів зазвичай мають глибокий характер і можуть бути представлені в різних аспектах.

У творах американських письменників з ірландської діаспори іноді можна знайти посилення або зв'язки з ірландськими або кельтським фольклором. Хоч це не завжди прямі цитати чи згадки міфів, автори можуть використовувати їх елементи як метафори чи символи, щоб розкрити теми та ідеї своїх творів.

Наприклад, у романах Колма Тобіна, таких як *The Master* (2005) або *Brooklyn* (2009), можна знайти елементи ірландської міфології, вплетені в оповідання. Це може бути щось субтильне, наприклад, використання образів природи або архаїчних обрядів, які асоціюються з кельтською міфологією, або ж більш прямі алюзії до легендарних персонажів чи сюжетів.

Роман пронизаний відсиланнями до міфів, їхнім персонажів та текстів. Енні Галагер закохана в мову та думки, перетворені на мережива слів, вірші та книги, цитує міфи та легенди, помічаючи в них паралелі зі своїм життям. "I'd thought of Oisín and Niamh more than once since I'd fallen through time". (Harmon, 2019, с. 20)

У легенді Ойсін, син Фінна МакКула, закохується в Ніав, дочку царя таємничого підводного королівства, попри суперечність та відмінності між їхніми світами та долями. Однак, це кохання призводить до трагічних наслідків, коли Ойсін усвідомлює, що час у світі Ніав пройшов набагато швидше, ніж він очікував, він повертається у свій світ, щоб виявити, що минуло багато років.

Подібно до Ойсина і Ніав, Енні і Томас належать до різних часів і світів, але їхня любов долає ці межі. Вони стикаються з суперечностями та складнощами, пов'язаними з часом та історією, але їхні почуття залишаються незмінними та могутніми.

Ці паралелі підкреслюють тему часу як головного фактора, що впливає на їх долю та історію кохання.

"Dear shadows, now you know it all,
All the folly of a fight
With a common wrong or right.
The innocent and the beautiful
Have no enemy but time;
Arise and bid me strike a match
And strike another till time catch."
W. B. Yeats (Yeats, 1933/2001, с. 2)

Починаючи кожен розділ книги з віршів Уільяма Батлера Йейтса Емі Гармон додає до книги символічних і містичних смислів, вона використовує вірші для епіграфів, розкриваючи і розвиваючи їх зміст, переймаючи його поетику, образність, ритмічність, стиль, створюючи текст близький до поетичного, встановлюючи глибокий зв'язок із ірландським літературним каноном. У. Б. Йейтс, будучи одним із ключових постатей Ірландського літературного відродження,

наприкінці XIX - на початку XX століття, допоміг сформувати національну ідентичність ірландців через мову та літературу. Вірші У. Б. Йейтса відрізняються особливим ритмом, звучанням та музичністю. Цитування його віршів, які відрізняються особливим ритмом, звучанням та музичністю, дозволяє Гармон створити текст, повний символів та алегорій, що додають емоційності та філософської глибини її твору. Героїні роману близький його інтерес до міфології, окультизму та метафізики, вона читала в його образах пророцтва та передбачення, бачила в них суть Ірландії, якої вона прагнула. Інтеграція віршів У. Б. Йейтса у романі дозволяє автору наблизити сучасну американську письменницьку традицію до ірландської культури та літератури, створюючи міст між двома культурними контекстами.

Роман Емі Гармон *Що знає вітер* є прикладом використання подорожі у часі як метафори повернення до національних витоків для дослідження культурної ідентичності. Через відтворення історичних подій автор розкриває складність та значущість періоду боротьби за незалежність Ірландії, а також психологічні аспекти подорожі у часі. Автор підкреслює глибокий зв'язок між індивідуальним досвідом та колективною пам'яттю нації, підкреслюючи важливість розуміння та прийняття своєї національної спадщини для формування власної ідентичності.

Автор роману, описуючи подорож у віддалене минуле, наголошує на складних відносинах між часом, історичною пам'яттю та самоідентифікацією індивідуума. Вона досліджує наслідувальність поколінь, виявляючи закономірності та випадковості в історичному процесі. Подорож у минуле стає засобом глибокого аналізу еволюції людського досвіду та культурної спадковості переданої від предків до нащадків.

Вивчаючи час у американо-ірландській літературі 21 століття літературознавство привертає увагу до людського аспекту, вивчаючи емоційний вплив літератури на людину, враховуючи її психологічні особливості, пов'язані з сприйняттям часу у його різних проявах. Це свідчить про прагнення літератури до глибокого дослідження людської сутності та її взаємодії з часом в його історичному та сучасному культурному контексті.

Нестандартне використання часу або темпоральних трансформацій може бути не просто

сюжетним прийомом, а метафорою проникнення персонажа та цілого твору до історичного коріння в пошуках культурного коду, що зберігає багату самобутність національної культури.

Національна ідентичність ірландців виявляється у їхній унікальній культурі, історії, мові, музиці, літературі, а також у їх колективних традиціях та звичаях, які наслідують та зберігають представники різних поколінь. На тлі світової культури, ірландська, вирізняючись своєю національною унікальністю, часто пов'язується з ідеями боротьби за свободу, опору зовнішнім впливам та важливістю збереження культурної спадщини.

Однак, незважаючи на свою унікальність, ірландська культура відкрита для впливу ззовні та активно розвивається у контексті глобалізації, стаючи важливим сегментом сучасної американської літератури.

ЛІТЕРАТУРА

- Колегаєва, И., & Олейникова, Г. (2009). Темпоральне зрушення як прийом відчуження в жанрі наукової фантастики. *Записки з романо-германської філології*, (24), 111–121.
- Конопляник, Л. М., & Мельникова, К. С. (2019). Основні етапи зміни концепції національної ідентичності в літературі Ірландії ХХ ст. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 1(42), 114–117.
- Лисак, Н. С. (2012). Національні самообрази в ірландській та українській прозі 1990-х років. *Літературознавчі студії*, (48), 85–93.
- Обелец, Ю. А. (2006). *Темпоральна структура можливих світів художнього тексту (на матеріалі англомовної прози)*. Одеський національний університет імені І.І.Мечнікова.
- Harmon, A. (2019). *What the wind knows*. Lake Union Publishing. https://readsonlinefree.com/amy-harmon/514622-what_the_wind_knows
- Yeats, W. B. (2001). *The Winding Stair and Other Poems*. Blackmask Online. <http://public-library.uk/ebooks/109/49.pdf> (Оригінал опубліковано 1933 р.)
- Kolehaieva, Y., & Oleinykova, H. (2009). Temporalne zrushennia yak pryiom vidchuzhennia v zhanri naukovoï fantastyky. *Zapysky z romano-hermanskoï filolohii*, (24), 111–121.
- Konoplianyk, L. M., & Melnykova, K. S. (2019). Osnovni etapy zminy kontseptsii natsionalnoi identychnosti v literaturi Irlandii xx st. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia*, 1(42), 114–117.
- Lysak, N. S. (2012). Natsionalni samoobrazy v irlandskii ta ukrainskii prozi 1990-kh rokiv. *Literaturoznavchi studii*, (48), 85–93.
- Obelets, Yu. A. (2006). Temporalna struktura mozhlyvykh svitiv khudozhnoho tekstu (na materialii anghlomovnoi prozy). *Odeskyi natsionalnyi universytet imeni I.I.Mechnikova*.
- Yeats, W. B. (2001). *The Winding Stair and Other Poems*. Blackmask Online. <http://public-library.uk/ebooks/109/49.pdf> (Оригінал опубліковано 1933 р.)